

บทที่ ๔

วิเคราะห์การบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ตามหลักการบริหารนิยธรรม

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์หลักการบริหารนิยธรรมในส่วนการปกครองของพวกเจ้า
วชิ (หลักราขอธิธานิยธรรม) มาใช้ในการบริหารของเทศบาลตำบลขามใหญ่ ซึ่งเป็นการศึกษา
วิเคราะห์แต่ละข้อๆ ดังนี้

๔.๑ ความเป็นมาและยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่

๔.๒ แนวคิดการบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ตามหลักการบริหารนิยธรรม

๔.๓ การบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ตามหลักการบริหารนิยธรรม

๔.๑ ความเป็นมาและยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่

๔.๑.๑ ความเป็นมา

บ้านขามใหญ่ เป็นบ้านที่ก่อตั้งมาพร้อมๆ กันกับเมืองอุบลราชธานี ประมาณ ๒๐๐ กว่า
ปีมาแล้ว ท้าวทิดพรหม ท้าวคำผง พระวอพระตา ย้ายมาจากหนองบัวลำภู ได้มาถากถางป่าสร้าง
บ้านเรือนอยู่ที่ดอนมดแดง บริเวณห้วยแจระแม มาอยู่อีกประมาณ ๓ ปี มีคนกลุ่มหนึ่งมาจากเมืองจำ
วางประเทศจีน ชื่อว่า ท้าวบาด ท้าวหมาแพง ท้าวหอม ได้มาถากถางป่าปลูกถั่ว ปลูกแดงและปลูก
หม่อนอยู่แถวดอนแก้ว บ้านท่าบ่อทุกวันนี้ อยู่มาท้าวทิดพรหมย้ายมาจากดอนมดแดง สามท้าวนี้จึง
ย้ายจากดอนแก้วไปสร้างบ้านหัวเรือ เมื่อปี ๒๓๒๗ รวมถึงปัจจุบัน (ปี ๒๕๕๕) ได้ ๒๒๘ ปีเศษ

ตามคำบอกเล่าว่าบ้านขามใหญ่ ตั้งหลังบ้านหัวเรืออยู่ ๓ ปี ประมาณปี ๒๓๓๐ มีท้าวหล้า
น้อย ท้าวทิดขุนเป็นบริวารของท้าวนาจ ท้าวหมาแพงแยกมาทางป่าดงเมือง (ปัจจุบันอยู่บริเวณแถบ
ขนส่งแห่งที่สอง รวมไปถึงแหล่งโบราณคดีบ้านก้านเหลือง) มาปลูกถั่ว ปลูกข้าวและปลูกปอ ตามคน
โบราณสมัยนั้น ท้าวทิดพรหม ท้าวคำผง ย้ายไปตั้งบ้านบริเวณริมแม่น้ำมูลเมืองอุบลราชธานีทุกวันนี้^๑

ท้าวหล้าน้อย ท้าวทิดขุนไม่ไปจึงได้ถากถางป่าในบ้านขามใหญ่ หมู่ที่ ๑ เมื่อปี ๒๓๓๐ ได้
พากันปลูกบ้าน ปลูกเรือนตั้งหลักแหล่ง ประกอบอาชีพ ทำสวน ปลูกหม่อน ปลูกฝ้าย ปลูกปอและ
ปลูกข้าวตามไร่ เพื่อประทังชีวิตในครอบครัว เพราะในเวลานั้นยังไม่มีนา อยู่กันมาประมาณ ๓๐ ปี
เศษ ก็มีบ้านเรือนประมาณ ๔๐ ครัวเรือน จึงได้พร้อมกันตั้งชื่อว่า “บ้านขามใหญ่”

เมื่อปี ๒๔๑๐ ได้เกิดโรคระบาดชื่อว่า “บักงามป่า” หรือ “โรคฝีดาษ” มีคนล้มตาย
เป็นจำนวนมาก มีเรื่องเล่าว่า เมื่อเกิดโรคระบาดมีคนตายอยู่ในบ้านใคร บ้านใกล้เคียงก็จะมี

^๑ คณะกรรมการการจัดทำหนังสืออุบลราชธานี ๒๐๐ปี, อุบลราชธานี ๒๐๐ปี, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐.

ใครมายุ่งเกี่ยวในงานศพเลย นอกจากญาติที่สนิทเท่านั้น โรงศพสมัยนั้นยังไม่มี ชาวบ้านเขาใช้ไม้ไผ่ขนาดใหญ่ โดยใช้มีดสับออกเป็นแผ่นแบนๆ แล้วนำไปห่อศพเพื่อนำศพไปฝัง ชาวบ้านกลัวมากพากันแตกตื่น บ้างก็ได้แยกย้ายไปอาศัยอยู่ถิ่นอื่น เช่น ไปบ้านห้วยคำ บ้านหนองหว้า ส่วนบ้านห้วยคำเมื่อได้แยกย้ายไปแล้วมีพระรูปหนึ่งชื่อว่า “ญานท่านสุข” ได้ชักชวนชาวบ้านให้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่แห่งนั้นจนบัดนี้^๒

๔.๑.๒ ข้อมูลทั่วไป

๑) ตำบลที่ตั้งตำบล ตำบลขามใหญ่เป็น ๑ ใน ๑๑ ตำบลในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีอาณาเขตพื้นที่ติดต่อกับท้องถิ่นใกล้เคียง ๔ ส่วน คือ ตำบลหัวเรือ, ตำบลชีเหล็ก, เทศบาลนครอุบล, เทศบาลตำบลอุบล, ตำบลไรร้อย, ตำบลแจระแม และตำบลหนองขอน ดังนี้

ทิศเหนือ	จรด ตำบลหัวเรือ, ตำบลชีเหล็ก
ทิศใต้	จรด เทศบาลนครอุบล, เทศบาลตำบลอุบล
ทิศตะวันออก	จรด ตำบลไรร้อย
ทิศตะวันตก	จรด ตำบลแจระแม และตำบลหนองขอน

โดยที่ตำบลขามใหญ่อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองอุบลราชธานี ไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ ๖ กิโลเมตร

๒) เขตปกครอง รวม ๒๖ หมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ ๕๘ ตารางกิโลเมตร โดยจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามประกาศ ลงวันที่ ๒ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๓๘ และจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลขามใหญ่ตามประกาศ ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๐

หมู่บ้านที่มีพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลขามใหญ่บางส่วน จำนวน ๖ หมู่บ้าน ได้แก่

(๑) หมู่ที่ ๓	บ้านก้านเหลือง	ตำบลขามใหญ่
(๒) หมู่ที่ ๑๑	บ้านหนองปลาปาก	ตำบลขามใหญ่
(๓) หมู่ที่ ๑๕	บ้านนาคำ	ตำบลขามใหญ่
(๔) หมู่ที่ ๑๘	บ้านดอนกลาง	ตำบลขามใหญ่
(๕) หมู่ที่ ๒๓	บ้านวนารมย์	ตำบลขามใหญ่
(๖) หมู่ที่ ๒๕	บ้านดอนกลาง	ตำบลขามใหญ่

หมู่บ้านที่มีพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลขามใหญ่ทั้งหมด จำนวน ๒๐ หมู่บ้าน ได้แก่

(๑) หมู่ที่ ๑	บ้านขามใหญ่
---------------	-------------

^๒ เทศบาลตำบลขามใหญ่, ร่างแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ เทศบาลตำบลขามใหญ่

(๒) หมู่ที่ ๒	บ้านหนองเค็ง
(๓) หมู่ที่ ๔	บ้านด้ามพร้า
(๔) หมู่ที่ ๕	บ้านห้วยคุ่ม
(๕) หมู่ที่ ๖	บ้านดอนแค
(๖) หมู่ที่ ๗	บ้านหนองมะนาว
(๗) หมู่ที่ ๘	บ้านหัวคำ
(๘) หมู่ที่ ๙	บ้านหนองหว่า
(๙) หมู่ที่ ๑๐	บ้านขามลุ่ม
(๑๐) หมู่ที่ ๑๒	บ้านดอนยุง
(๑๑) หมู่ที่ ๑๓	บ้านหนองบัว
(๑๒) หมู่ที่ ๑๔	บ้านหนองไผ่
(๑๓) หมู่ที่ ๑๖	บ้านนาคุณน้อย
(๑๔) หมู่ที่ ๑๗	บ้านหนองมะเขือ
(๑๕) หมู่ที่ ๑๙	บ้านนาอุดม
(๑๖) หมู่ที่ ๒๐	บ้านดอนแค
(๑๗) หมู่ที่ ๒๑	บ้านหัวดุน
(๑๘) หมู่ที่ ๒๒	บ้านโชคเมือง
(๑๙) หมู่ที่ ๒๔	บ้านดงคำอ้อ
(๒๐) หมู่ที่ ๒๖	บ้านห้วยคุ่ม ^๓

๔.๑.๓ แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่

ในการวางแผนพัฒนาในประเทศไทยที่ผ่านมา มีหน่วยงานดำเนินการในการดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่หลายหน่วยงาน ถึงแม้ว่าจะมีแนวทางการพัฒนาที่ยึดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแนวทางในการพัฒนา แต่ก็ยังพบว่ามีปัญหาในการพัฒนาที่ซ้ำซ้อนและไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการ รวมทั้งศักยภาพในพื้นที่ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของในการพัฒนา

ภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ ที่มุ่งเน้นให้สำคัญของแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ แผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.

^๓ เทศบาลตำบลขามใหญ่, ร่างแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ เทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี, หน้า ๕-๖.

๒๕๔๓ ซึ่งได้ถ่ายโอนภารกิจในการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนภายในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การพัฒนาของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นประโยชน์และส่งผลต่อความเจริญของท้องถิ่นดียิ่งขึ้น หากได้มีการเชื่อมโยงการพัฒนาของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องสนับสนุนการพัฒนาซึ่งกันละกัน และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เทศบาลตำบลขามใหญ่ ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารสาธารณะแก่ประชาชนภายในท้องถิ่น ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาประสานการพัฒนาท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องสนับสนุนแนวทางการดำเนินงานจังหวัดแบบบูรณาการ ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี ๕ ยุทธศาสตร์ และเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นตอบสนองและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้ประชาชนภายในท้องถิ่น^๔

๔.๑.๔ วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

- ๑) เพื่อจัดทำแผนพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาที่ตอบสนองต่อปัญหา ความต้องการของประชาชน ภายใต้ศักยภาพของเทศบาลตำบลขามใหญ่
- ๒) เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาในระยะกลาง และเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่ ๓ ปี
- ๓) เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระหว่างเทศบาลตำบลขามใหญ่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างเทศบาลตำบลขามใหญ่กับส่วนราชการ
- ๔) เพื่อเพิ่มทักษะและขีดความสามารถของบุคลากรภายในองค์การบริหารส่วนตำบล
- ๕) เพื่อประสานการพัฒนาให้สอดคล้องกับทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

๔.๑.๕ กลยุทธ์และเทคนิคและจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนา เทศบาลตำบลขามใหญ่มุ่งหวังที่จะจัดทำแผนการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการ ปัญหาของท้องถิ่นและศักยภาพที่มีอยู่ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลง จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนโดยใช้กลยุทธ์และเทคนิควิธี ดังนี้

^๔ เทศบาลตำบลขามใหญ่, ร่างแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ เทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี, หน้า ๑.

๑) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาของเทศบาลตำบลขามใหญ่ ทั้งข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง เศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนทั้งภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

๒) รับฟังความคิดเห็นของผู้แทนภาคประชาชน ประชาคมและในรูปแบบการบูรณาการแผนแต่ละส่วน

๓) รวบรวมข้อมูลและข้อคิดเห็นเสนอผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อกำหนดแนวนโยบาย

๔) ประชุมคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยมีส่วนร่วม

๔.๑.๖ กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ ๑ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ การเตรียมความพร้อมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานวางแผนยุทธศาสตร์โดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่และคณะกรรมการสนับสนุนการพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่

ขั้นตอนที่ ๓ การประชุมเชิงปฏิบัติการรับฟังปัญหา/ความต้องการ/และศักยภาพจากผู้แทนชุมชน ประชาคมและผู้แทนส่วนราชการอำเภอ

ขั้นตอนที่ ๔ การประชุมคณะกรรมการสนับสนุนการพัฒนาเทศบาลตำบล สรุปผลการรับฟังปัญหา/ความต้องการ/และประเด็นในการพัฒนา พร้อมทั้งจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๕ การประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลตำบล เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจหลัก และจุดมุ่งหมายการพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๖ การพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๗ การบูรณาการแนวทางการพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๘ การเสนอและทบทวนร่างแผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ ๙ การเสนออนุมัติแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่ เสนอศูนย์ประสานการพัฒนา

๔.๑.๗ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๕ ครั้ง หมู่บ้านละ ๑ ครั้ง

๒) การชี้แจงแนวทางการจัดทำแผนและขอรับทราบข้อมูลปัญหาโดยการประชาคม จำนวน ๑ ครั้ง

๓) การรับฟังข้อคิดเห็นปัญหาและข้อเสนอแนะ จำนวน ๑ ครั้ง

๔) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางนโยบายการพัฒนาระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบล จำนวน ๑ ครั้ง

๕) การประชุมเรื่องปฏิบัติการเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาของคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลตำบล จำนวน ๑ ครั้ง

๔.๑.๘ วิสัยทัศน์และพันธกิจในการพัฒนาท้องถิ่น

๑) วิสัยทัศน์

เทศบาลตำบลขามใหญ่ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อเป็นสภาพการณ์ในอนาคต คติ ซึ่งจุดหมายและปรารถนา คาดหวังที่จะให้เกิดขึ้นหรือบรรลุผลในอนาคตข้างหน้า ตำบลขามใหญ่ เป็นตำบลขนาดใหญ่ที่มีประชาชนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่หนาแน่นและสงบสุข และคาดการณ์ว่าในอนาคตต้องเป็นชุมชนที่สงบสุขน่าอยู่อาศัยและมีทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ คาดหวังที่จะให้เกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

“โครงสร้างพื้นฐานดี การศึกษาเด่น เน้นสร้างชุมชนเมืองน่าอยู่ มุ่งสู่สังคมสวัสดิการ”

๒) พันธกิจ

(ก) จัดให้มีการบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ จัดการบริการสาธารณะ จัดให้มีการจัดทำผังเมือง พัฒนาชุมชนให้น่าอยู่เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนและเศรษฐกิจ

(ข) ส่งเสริมการศึกษาระดับก่อนประถมและขั้นพื้นฐาน

(ค) ป้องกันดูแลสุขภาพ และระวังโรคติดต่อ

(ง) พัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว

(จ) กำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลน้ำเสีย ดูแลป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(ฉ) ส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพ

(ช) ส่งเสริมอนุรักษ์จารีตประเพณี

(ซ) ทำนุบำรุงทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

(ณ) การบริหารและพัฒนาองค์กร

(ญ) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(ฎ) จัดให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง^๕

๔.๑.๙ จุดมุ่งหมายของแผนการพัฒนาท้องถิ่น

๑) การได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานให้มีความสะอาดและเสมอภาค

^๕ เทศบาลตำบลขามใหญ่, ร่างแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ เทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี, หน้า ๔๔.

- ๒) มลภาวะและสิ่งแวดล้อมไม่เป็นมลพิษให้บ้านเรือนและชุมชนน่าอยู่อย่างสงบสุข
- ๓) ประชาชนมีศักยภาพ มีความรู้มีรายได้เพียงพอสามารถพึ่งตนเองได้
- ๔) การบริหารจัดการภาครัฐที่ดีแบบบูรณาการและมีส่วนร่วม
- ๕) ประชาชนมีการดำรงชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย

๔.๑.๑๐ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่

เพื่อนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลขามใหญ่ มียุทธศาสตร์หลักที่จะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จรวม ๖ ยุทธศาสตร์ และมีแนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลขามใหญ่ จำนวน ๒๔ แนวทาง ซึ่งเป็นการสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) นโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

จะทำการก่อสร้างและซ่อมบำรุงโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลตำบลให้มีความสะดวกและมาตรฐาน เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ด้านอื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคมนาคมขนส่ง ด้านความสงบเรียบร้อย และความสงบสุขของประชาชนและด้านเศรษฐกิจ แนวทางการพัฒนา

ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณะให้มีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยเน้นการมีมาตรฐานและเกิดความยุติธรรม ดังนี้

(ก) ก่อสร้างและปรับปรุงบำรุงถนน สะพาน ทางเท้า ท่อระบายน้ำให้เป็นไปด้วยความสะดวก

(ข) ก่อสร้างขยายเขตไฟฟ้าแรงต่ำและไฟฟ้าแสงสว่างสาธารณะ

(ค) ก่อสร้างและขยายเขตการบริการประปา

(ง) บริการสาธารณะที่ประชาชนพึงได้รับอย่างถ้วนหน้า

๒) นโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

จะทำการสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทางเศรษฐกิจระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผลิตผลทางการเกษตรอินทรีย์และการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรให้มีความสามารถและทักษะในการพัฒนาฝีมือในการผลิตเพิ่มมูลค่าของสินค้าและสามารถขยายการตลาดไปสู่ตลาดกลาง ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปสินค้าเกษตร และยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี

แนวทางการพัฒนา

(ก) ส่งเสริมศักยภาพและขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์และการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร

(ข) เสริมสร้างและเพิ่มทักษะอาชีพของครัวเรือนและกลุ่มอาชีพ

(ค) สร้างความตระหนักแก่ผู้ประกอบการและผู้บริโภค

๓) นโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

จะเสริมทักษะของคนภายในชุมชนทั้งทางด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสวัสดิการและสังคม ด้านกีฬา ให้มีคุณภาพและพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แนวทางการพัฒนา

(ก) การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

(ข) การพัฒนาและส่งเสริมการศึกษา

(ค) การพัฒนาส่งเสริมด้านสุขภาพและอนามัย

(ง) การพัฒนาและส่งเสริมด้านกีฬาและการนันทนาการ

๔) นโยบายด้านการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

จะพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอันพึงปรารถนาร่วมกันไม่ให้มีปัญหาภายในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด

แนวทางการพัฒนา

(ก) สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม

(ข) สร้างจิตสำนึกและความตระหนักของผู้ประกอบการและผู้บริโภค

(ค) การบริหารจัดการและรณรงค์กำจัดขยะมูลฝอย

๕) นโยบายด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

จะสนับสนุนประชาชนทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและให้บรรจุแนวทางการดำเนินงานของจังหวัดอุบลราชธานี ตามยุทธศาสตร์การบริหารราชการให้เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

แนวทางการพัฒนา

(ก) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรทุกภาคส่วนในการพัฒนาทางการเมืองและสังคม

(ข) ส่งเสริมศักยภาพของบุคคลกรและองค์กรให้เกิดความก้าวหน้า

(ค) ส่งเสริมการพัฒนาระบบการบริการประชาชนตามมาตรฐานสากล (PSO)

(ง) การพัฒนาและจัดระเบียบของชุมชนและสังคม

๖) นโยบายด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนโยบายของรัฐ

การดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนอำนาจในการจัดระบบบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนา

- (ก) การถ่ายโอนงานกิจการจัดการศึกษา
- (ข) ส่งเสริมอัตราการป้องกัน ฝ่าละออง ระงับ รักษา บำบัดผู้เสี่ยงติดยาเสพติด ชุมชนเข้มแข็ง
- (ค) ส่งเสริมสวัสดิการสังคมในเทศบาลตามแนวคิดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่
- (ง) ส่งเสริมระบบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้สามารถลดปัญหาความรุนแรงจากอุบัติเหตุ อุบัติภัย อาชญากรรมและสาธารณภัยต่างๆ
- (จ) สร้างโอกาสการเข้ารับบริการสาธารณสุข^๖

๔.๒ แนวคิดการบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ตามหลักการบริหารนิยธรรม

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของหลักการบริหารนิยธรรมกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เราต้องทำความเข้าใจถึงความสำคัญของธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมืองนั้น คือ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์, พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ, ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติตามข้อบัญญัตินั้น, ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เคารพนับถือ ท่านเหล่านั้น ด้วยคำของท่านว่า เป็นสิ่งอันควรรับฟัง, บรรดากุลสตรี กุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ, เคารพสักการบูชาเจดีย์ ปุชนียสถานและปุชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ ของชุมชนและประเทศชาติทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก, จัดให้ความอารักขา ค้ำครองป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก^๗ ซึ่งแนวความคิดตามหลักธรรมนี้เมื่อนำมาพิจารณาใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วสามารถแสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

^๖ เทศบาลตำบลขามใหญ่, ร่างแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ เทศบาลตำบลขามใหญ่
อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี, หน้า ๔๔-๔๖.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ตารางที่ ๒ แสดงการเปรียบเทียบหลักการบริหารนิยธรรมกับการบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่

หลักการบริหารนิยธรรม	การบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่
๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	๑. มีการประชุมสามัญประจำปี ปีละ ๔ ครั้ง, เมื่อมีวาระเร่งด่วนสามารถประชุมวิสามัญได้, มีการประชุมประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ พนักงาน ลูกจ้างของเทศบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและทุกวันตอนเช้า มีการพบปะกันระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เพื่อรับนโยบายในการปฏิบัติงาน
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำร่วมกัน	๒. มีการดำเนินการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมโดยพร้อมเพรียงกัน, มีกิจกรรมนันทนาการและกีฬา และจัดงานสืบสานประเพณีวัฒนธรรม
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้าหลังสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติตามข้อบัญญัตินั้น	๓. ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเทศบาลและระเบียบกระทรวงมหาดไทย, เทศบัญญัติเทศบาลตำบลขามใหญ่ จารัตประเพณีของชุมชน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่
๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เคารพนับถือท่านเหล่านั้นด้วยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง	๔. ให้ความสำคัญเคารพนายกเทศมนตรีและประธานสภาเทศบาล, ดูแลผู้สูงอายุ, ส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการผู้สูงอายุ, ส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิต, จัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ, ให้ความสำคัญต่อปราชญ์ชาวบ้าน
๕. กุลสตรี กุลกุมารีทั้งหลายให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำครวญใจ	๕. สถานศึกษาในกำกับของเทศบาลตำบลขามใหญ่, ส่งเสริมพัฒนาสตรี, จัดอบรมเรื่องการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น, จัดตั้งกองทุนบทบาทสตรี
๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์ ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆของชุมชนและประเทศชาติทั้งหลาย	๖. จัดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัด ฌาปนสถาน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น
๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกันอันตรายแก่วรรณกษัตริย์ทั้งหลายได้แก่ บรรพชนผู้ดำรงธรรม พึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก	๗. มีการจัดระเบียบและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในวัด, มีการตรวจสุขภาพพระสงฆ์ สามเณร, นิมนต์พระสงฆ์มาร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของศาสนา, รัฐและมีตำรวจชุมชนรักษาความปลอดภัยของชุมชน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาแล้วหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ประยุกต์ใช้ได้ในทุกสถานที่ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ซึ่งหากนำหลักธรรมอปธานิยธรรมไปใช้ในการบริหารงานหรือการจัดการองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ จะนำมาซึ่งความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองแก่บุคคลและหน่วยงานนั้นๆ ทำให้หน่วยงานนั้นๆ ไม่เกิดความแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งนำไปสู่ความเสียหายภายในองค์กรในที่สุด โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบของบุคคลากรในหน่วยงาน

๔.๓ การบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ตามหลักอปธานิยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหลักอปธานิยธรรมจากการบริหารจัดการเทศบาลตำบลขามใหญ่ ดังนั้นจึงได้ประมวลองค์ความรู้ที่ค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อแจ้งกับหน่วยงานให้มีการดำเนินการตามที่ได้ทำมาแต่เดิม รวบรวมเรียบเรียงจัดเป็นหมวดหมู่ ได้ดังนี้

๔.๓.๑ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (การประชุมสม่ำเสมอ)

เทศบาลตำบลขามใหญ่มีการประชุมกันเป็นประจำเป็นเนืองนิตย์ ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปแล้ว จะมีการจัดประชุมสามัญประจำปี ละ ๔ ครั้ง และเมื่อมีวาระเร่งด่วนก็สามารถประชุมวิสามัญได้ และมีการประชุมประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ พนักงาน และลูกจ้างของเทศบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทว่าการประชุมมักจะยกประเด็นการพัฒนาท้องถิ่น เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่สำคัญคือความเป็นอยู่ของสมาชิกที่อยู่ในชุมชน ขณะเดียวกันก็ยกประเด็นความขัดแย้งของผู้คนที่อยู่ในชุมชนมาด้วย ทุกครั้งมีการประชุมมีการติดตาม ประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารมั่นใจว่างานที่มอบหมายให้ นั้นมีความสำเร็จหรือประสบปัญหาอะไรบ้าง แล้วมีแนวทางแก้ไขอย่างไร ประเด็นนี้สอดคล้องกับหลักธรรมหลักอปธานิยธรรมข้อที่ ๑ ว่าหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพื่อปรึกษาหารือกิจการงานที่สำคัญคือเพื่อให้รู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน^๔ อย่างไรก็ตาม การประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ก็เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันในสังคม ผู้บริหารเข้าประชุมปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชาทุกครั้ง การทำงานก็จะราบรื่น เป็นไปในทางที่ดี หากทุกฝ่ายยอมรับข้อผิดพลาด แล้วร่วมกันแก้ปัญหา

วัตถุประสงค์ของหลักอปธานิยธรรมข้อที่ ๑ คือการหมั่นประชุมกันเป็นนิตย์ นั้นเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน หรือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในด้านการบริหารมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแนวทางที่จะแก้ปัญหานั้นๆ กล่าวคือบ้านเมืองจะเจริญอยู่ได้ก็ต้องอาศัยผู้บริหาร ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในแต่ละภาระงาน หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชามีการติดต่อกัน

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

ไปมาหาสู่กัน รู้ทั่วถึงกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องทำให้เกิดขึ้น บุคคลเหล่านั้นจะต้องเรียกประชุม ปรีกษาหารือกันถ้วน คือทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาก็ต้องหมั่นเข้าประชุมตามวาระที่ถูกเรียกเข้าประชุม ดังนั้น การประชุมกันบ่อยๆ ก็คือเป็นการระดมมันสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่งเสริมพัฒนาให้มีความเจริญในด้านต่างๆ

“การประชุมในทางที่ดีที่ชอบประกอบด้วยสารประโยชน์ มองเชิงด้านศาสนาก็คือประชุมสนทนาธรรมวินัย การทำกรณียกิจของสงฆ์ เป็นต้น ส่วนด้านการบริหารจัดการ การเมือง การปกครองก็คือประชุมเพื่อปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ หรือการประชุมเพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็งของงานแต่ละงาน เพื่อร่วมวางแผนและกระจายงานไปแต่ละส่วนงาน และมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน การประชุมในรูปแบบนี้ก็คือเพื่อความเจริญก้าวหน้าของงาน ถึงแม้ว่าอาจจะมีข้อที่ต้องโต้เถียงกันบ้าง แต่ก็เพื่อระดมความคิดเห็นหาทางออกของแต่ละงาน”^๙

๔.๓.๒ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำร่วมกัน (ความสามัคคีในการประชุมและทำกิจกรรม)

การศึกษาของหลักอปริหานิยธรรมข้อที่ ๒ ที่จะต้องทำการศึกษา มี ๒ ประเด็นคือ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ๑ และ พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำร่วมกัน ๑ โดยเฉพาะประเด็นแรกคือพร้อมเพรียงกันประชุม เทศบาลตำบลขามใหญ่มีการกำหนดวาระประชุม โดยกำหนดวัน เวลาอย่างถูกต้อง มีหนังสือเรียนเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ พนักงานเทศบาลตำบล ยังรวมไปถึงประชาชน และผู้มีความรู้ความสามารถพอจะช่วยตัดสินใจ หรือวางแผนดำเนินงาน ในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า และเป็นสังคมสงบสุขร่มเย็น โดยอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา

จากความอนุเคราะห์นายกเทศมนตรี และประธานสภาเทศบาลตำบล ผู้วิจัยได้สำเนาหนังสือบันทึกการประชุมประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ - ๒๕๕๕ จากรายงานประชุมนี้ ทำให้ได้รู้การเคลื่อนไหวของเทศบาลตำบลเกี่ยวกับการบริหารและการบริการประชาชนอย่างทั่วถึงด้วยความเป็นธรรม ซึ่งในหนังสือบันทึกรายงานประชุมนี้ ได้บอกจำนวนผู้ที่เข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกันไม่ขาดแม้แต่คนเดียวตามกาลเวลาที่กำหนดอย่างชัดเจน โดยเฉพาะก่อนที่ยกประเด็นปัญหามาปรึกษาหารือกัน มีการปรารภพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นคือประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวสวดมนต์พร้อมเพรียงกันในห้องประชุม ต่อมาแจ้งระเบียบวาระประชุม เช่น ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่องรับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องที่เสนอให้ที่ประชุมทราบ และระเบียบวาระที่ ๔ คือเรื่องที่เสนอให้ที่ประชุมพิจารณา

^๙ สัมภาษณ์ นายปัญญา กัลป์ดินันท์, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลขามใหญ่, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

มีการประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว ในที่ประชุมมีการตกลงเห็นชอบประเด็นปัญหาในแนวทางเดียวกัน คือมีมติในที่ประชุมเป็นหนึ่งอันเดียวกัน ก่อนที่จะเลิกประชุมมีการกล่าวคำปฏิญาณตนต่อที่ประชุมว่า “ข้าพเจ้าจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งจะซื่อสัตย์สุจริตและปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น” การประชุมแต่ละครั้ง มีผู้จัดบันทึกรายงานการประชุม และผู้ตรวจบันทึกรายงานการประชุม^{๑๐}

ส่วนประเด็นที่ ๒ คือพร้อมเพรียงทำกิจที่พึงทำร่วมกัน กิจที่พึงทำรวมทำกันคือกิจที่ทำไปตามหน้าที่ที่ได้มอบหมายตามกฎหมาย ข้อบังคับ หรือคำสั่งของเทศบาลตำบล อนึ่งภายหลังการประชุมมีการตกลงกันทำกิจบางอย่าง หรือแม้แต่โครงการ เพื่อให้กิจ หรือการงานบรรลุไปตามวัตถุประสงค์ที่เช่นเดียวกันไปตามนโยบาย กิจ หรือการงานนั้นๆ จะมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ

จากการกล่าวข้างต้น ทำให้เราได้มองเห็นความสำคัญของหลักอภินิหารธรรมข้อที่ ๒ ที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ในองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทั้งหลักการและแนวคิด ดังเช่น กรณี ก่อนจะมีการประชุม หรือเลิกการประชุมมีการไหว้พระสวดมนต์ ซึ่งในหลักการนี้ บ่งบอกถึงการนำเอาหลักการของศาสนาโดยเฉพาะพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง หรือเป็นสติเตือนใจ “ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม และเป็นประโยชน์สุขของปวงชน” ซึ่งได้นำมาใช้เป็นหลักปฏิญาณตนของเจ้าหน้าที่พนักงานเทศบาลตำบลขามใหญ่ อย่างไรก็ตาม การประชุม (ทั้งอภินิหารธรรมข้อที่ ๑ และที่ ๒) จะต้องยึดหลักธรรมาธิปไตย^{๑๑} คือถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารภสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยคามบริสุทธิ์ใจว่าเป็นไปเพื่อความชอบธรรม และเพื่อความดีงาม ทำการด้วยความเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ และข้อกติกาก การประชุมครั้งนี้จึงเป็นไปตามหลักอภินิหารธรรม (ข้อที่ ๑ และ ที่ ๒)

๔.๓.๓ ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นหลักการเดิม (ปฏิบัติตามบทบัญญัติ)

พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวข้อว่าที่ ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ หมายถึงที่ไม่แต่งกติกาก วัตร หรือสิกขาบท ไม่จงใจล่วงละเมิดแม้แต่อาบัติเล็กๆ น้อยๆ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นคงตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้^{๑๒} เจตนารมณ์ของพระอรรถกถาจารย์ก็คือคงยึดปฏิบัติตามหลักการเดิม เพราะอาจพิจารณาไตร่ตรองเห็นแล้วว่า เป็นหลักการที่มี

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายอำพล ทองฟู, ปลัดเทศบาลตำบลขามใหญ่, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

^{๑๒} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๓๖/๑๒๕.

ความเป็นเอกภาพ และสมบูรณ์มากที่สุด โดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มักใช้แทนคำว่า “ธรรมวินัย” นั่นคือ “รู้คู่กับจริยธรรม” หรือ “วิชาจรณสมปนโน”^{๑๓} ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงพุทธคุณว่า “การเข้าถึงพร้อมด้วยวิชา และจรณะ” อย่างละเอียดถี่ถ้วน “ในสมบัติ ๒ ประการนั้น วิชาสมบัติยังความเป็นพระสัมพันธุของพระผู้มีพระภาคให้บริบูรณ์ จริณสมบัติยังความเป็นผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณาของพระผู้มีพระภาคให้บริบูรณ์ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงทราบสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยพระสัพพัญญุตญาณแล้ว ทรงชักนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทรงเว้นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ด้วยความเป็นประโยชน์ ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณา ที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะนั้น”^{๑๔}

ดังนั้น ธรรมวินัยเหล่าใดที่พระพุทธองค์ทรงได้บัญญัติไว้แล้วนั้น ล้วนแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งสิ้น โดยยืนบนฐานจริยธรรมแห่งชีวิต “มีความรอบรู้คู่หลักจริยธรรม” ธรรมวินัยที่ได้บัญญัติไว้ดีแล้ว พุทธบริษัทไม่ควรจะคิดหรือกระทำล่วงละเมิด ตรงกันข้าม ควรนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ทั้งในชีวิต สังคมบ้านเมือง เพราะหลักธรรมที่นำไปปรับใช้แล้วนั้น ล้วนแต่เป็นหลักการนำไปสู่ความเจริญแต่ฝ่ายเดียว ไม่มีแม้แต่ความเสื่อม คือมีความเจริญในประโยชน์ปัจจุบัน และอนาคต ดังอรรถกถากล่าวว่า “เป็นอันหวังได้แต่ความเจริญ”^{๑๕}

เมื่อนำหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลตำบลขนาดใหญ่ จากการพูดคุยกับผู้บริหารสูงสุดก็เช่นเดียวกันกับพนักงาน เจ้าหน้าที่ ทำให้ได้ข้อมูลมาว่า มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎระเบียบที่เป็นทั้งรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติอย่างเข้มงวด ไม่เคยมีความบกพร่อง หรือล่วงละเมิด แม้แต่ความประมาทเล็กน้อย ขณะเดียวกัน ก็มีการปฏิบัติตามหลักความเชื่อดั้งเดิมคือ “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่”^{๑๖}

ประชาชนชาวอีสานยังให้ความสำคัญ “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่” ว่าเป็นทั้งหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต และหลักการปกครองที่ดีที่สุด ถึงแม้ว่าโลกาภิวัตน์ยึดรูปแบบประชาธิปไตย ในนามโลกาภิวัตน์ แต่ประชาชนชาวอีสานยังมีความภาคภูมิใจกับ “มรดกภูมิปัญญา” อันทรงค่านี้ และยังได้ไต่ถาม “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่” แผงแทรกซ้อนกับหลักการปกครองภาคอีสานปัจจุบัน

จากฮิตคองบ้านเมืองซึ่งเป็นหลักปกครองของประชาชนชาวอีสานจัดเป็นเสมือนบทบัญญัติ ซึ่งบทบัญญัตินี้ เป็นหลักประกันสังคมว่าผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองบริหารบ้านเมือง จะต้อง

^{๑๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๕๒-๕๔,๔๑-๔๓, . ที.ลี. (ไทย) ๙/๒๓๙/๑๐๐-๑๐๑.

^{๑๔} พระพุทธโฆสเถร รจนา, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, สมเด็จพระพุทธปาจารย์ อาจ อาสภมหาเถร แปล และเรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕๓.

^{๑๕} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๓๓/๑๒๖, ที.ม.ฎีกา (บาลี) ๒/๑๓๖/๑๕๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายนเรนทร์ คณานิตย์, หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

ปฏิบัติตามบทบัญญัติวางเอาไว้ ก็เช่นเดียวกันกับหลักอปริหานิยธรรมข้อที่ ๓ ที่ควรยึดปฏิบัติ และเว้นการล่วงละเมิด ต่อข้อบังคับ กฎระเบียบบ้านเมือง^{๑๗}

จากการกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่าเทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมข้อที่ ๓ นี้เป็นอย่างดี ไม่มีการล่วงละเมิดต่อบทบัญญัติ ขณะเดียวกันก็ปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่า เนื่องจากได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะมรรคมงคลแปด

๔.๓.๔ เคารพ นับถือ บูชาผู้มีอายุมากและผู้มีคุณธรรม (เคารพบุคคล)

ในประเด็นการศึกษานี้ ผู้วิจัยสนใจคำว่า “ผู้มีอายุ” และ “ผู้มีคุณธรรม” โดยเฉพาะประเด็นแรกคือผู้มีอายุ หรือที่รู้จักกันในนามผู้สูงอายุ หรือวัยชรา นั้น ซึ่งบุคคลประเภทนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และซึ่งเป็นวัยที่อวัยวะทั้งหลายเสื่อมย่อย่อน อ่อนแออินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น เป็นต้น การทำหน้าที่บกพร่องผิดเพี้ยน กำลังวังชาเสื่อมถอย จึงเป็นสาเหตุทำให้ผู้สูงอายุเกิดทุกข์ทางกายและจิตใจ และทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมได้อย่างปกติโดยทั่วไป ซึ่งจะต้องได้รับความช่วยเหลือดูแล แก้ไขปัญหาจากครอบครัว ชุมชน องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐบาล และภาคเอกชนอย่างจริงจัง

ส่วนผู้มีคุณธรรม คือเป็นผู้ที่มีการศึกษา มีความประพฤติที่ถูกต้อง ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อ อารี ช่วยเหลือผู้คนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดำเนินชีวิตโดยชอบแนะนำผู้คนโดยความเมตตาปราณี ไร้อคติธรรม หรือกล่าวโดยย่อแล้วก็คือเป็นผู้พหุสูตร ประพฤติตามหลักศีลธรรมอันดี ทำแต่ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดังนั้น คำว่าผู้มีคุณธรรม อาจจะเป็นทั้งเป็นผู้ที่มีอายุมาก หรือ เป็นผู้ที่มีอายุน้อย แต่มีการศึกษา และความประพฤติที่ถูกต้อง สามารถนำพาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า มีแผนนโยบายเพื่อลดความยากจน อยู่ดีกินดี หรือเป็นผู้ที่แนะนำผู้อื่นให้ตั้งอยู่ในกรอบศีลธรรม เป็นต้น บุคคลประเภทนี้เรียกว่า ผู้นำ หรือในศัพท์ทั่วไป มักจะชื่อว่า “ผู้ใหญ่” นั่นเอง

เคารพนับถือผู้ใหญ่ หรือผู้มีอายุมากเชื่อฟังคำสอนของท่าน ความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้น้อยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะการปกครอง การบริหาร จำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม หน้าที่ปกครอง หน้าที่สั่งการ เป็นต้น เป็นเรื่องที่ใหญ่หรือผู้นำจำต้องปฏิบัติ การมีความเคารพยำเกรงผู้ที่อยู่ในฐานะเป็นผู้ใหญ่ ทั้งเชื่อถือกระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาและคำแนะนำสั่งสอน ของผู้ที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสอื่นๆ ทั้งนี้ เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ แม้แต่ในครอบครัว ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ก็จะเป็นลูกที่ดี สังคมก็ไม่วุ่นวาย^{๑๘}

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ แผงพงษ์, ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านหนองมะนาว, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายศรีทน ทาวะพรหม, ผู้สูงอายุและนักปราชญ์ชาวบ้าน, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

ดังนั้น บุคคลที่ได้กล่าวมา จัดเป็นบุคคลที่ควรให้ความเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของท่าน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะท่านเหล่านั้น เป็นทั้งผู้ที่เกิดก่อน กระทั่งผ่านประสบการณ์มากมาย ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมจะอยู่ร่วมกันเป็นสุข ตรงกันข้าม ผู้ใหญ่ หรือผู้นำจะช่วยเหลือผู้ยากจน หรือ ผู้ที่มีอายุมากอย่างไร ในฐานะเป็นผู้บริหารบ้านเมือง ดังที่รู้จักกันแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สถาบันครอบครัวเปลี่ยนไปจากเดิม เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพัง อันเป็นสาเหตุทำให้ผู้สูงอายุขาดผู้ดูแลให้การเลี้ยงดู ไม่มีรายได้ ขาดที่อยู่อาศัย เมื่อคู่สมรสเสียชีวิต จึงไม่สามารถอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุข ส่วนสภาพปัญหาผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ทำให้มีปัญหาทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวและรัฐบาลต้องให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ

เมื่อย้อนกลับมาดูนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลมีแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายและมาตรฐานสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๕๔)^{๑๙} เพื่อดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือในอนาคต โดยกระทรวง ทบวงกรมและหน่วยงานต่างๆ มีหน้าที่รับผิดชอบนำไปปฏิบัติ และได้จัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนด้านสวัสดิการ และกิจกรรมผู้สูงอายุทั่วประเทศอีกด้วยสำหรับการจัดสวัสดิการและการสังคมสงเคราะห์ ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศให้บริการผู้สูงอายุต่างๆ ดังนี้

- ๑) การรับอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์คนชรา
- ๒) จัดบริการศูนย์บริการทางสังคม เป็นรูปแบบที่เน้นให้ผู้สูงอายุและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดบริการที่เป็นประโยชน์ ตามความต้องการของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัว
- ๓) การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ รายเดือนๆ ละ ๕๐๐ บาท ตลอดไปจนถึงแก่กรรม

นอกจากนั้น รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ ซึ่งจะได้รับบริการต่างๆ จากองค์กรที่รับผิดชอบของภาครัฐและเอกชน

นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแผนปฏิบัติของเทศบาลตำบลขามใหญ่ จากการลงภาคสนามพบว่า เทศบาลตำบลได้ให้ความสำคัญและมีมาตรการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ดังนี้

^{๑๙} มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๑ - ๑๗๓.

๑) ด้านสาธารณสุข ผู้สูงอายุได้รับการที่สะดวกรวดเร็ว จากศูนย์สุขภาพชุมชนขนาดใหญ่ และโรงพยาบาลประจำจังหวัด ที่สังกัดอยู่ในกระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากเทศบาลตำบลขามใหญ่อยู่ติดเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

๒) ด้านกีฬาและนันทนาการ ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุมีปรากฏตามวัดในเขตปกครองเทศบาลตำบลขามใหญ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งชมรมผู้สูงอายุนี้ เป็นแหล่งรวมกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ทุกๆ เดือน ผู้สูงอายุจะได้รับการบริการ การตรวจสุขภาพ ทดสอบสมรรถภาพทางร่างกาย เป็นต้น นอกจากนี้ ได้ออกกำลังกาย โดยเฉพาะ การเดินกีฬาแอโรบิก เดินบัดสลับ และรำกระบี่กระบอง เป็นต้น

๓) ด้านการประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุได้รับการข้อมูลทางอาชีพ ตำแหน่งงานว่าง การจัดหางาน สมัครงาน ข้อมูล คำปรึกษา จากสำนักจัดหางานประจำจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด

๔) ด้านการท่องเที่ยว ผู้สูงอายุได้รับการการจัดกิจกรรมโครงการสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะแต่ละปี เทศบาลตำบลขามใหญ่จัดโครงการให้ผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาต่างจังหวัดตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ เช่น ทำบุญแก้ววัด เป็นต้น

๕) ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ทุกๆ ปีของเดือนเมษายน หรือ วันสงกรานต์ เขตเทศบาลตำบลขามใหญ่ได้จัดกิจกรรมขอมาโทษ มอบของที่ระลึก ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติตาม ฮีตสิบสองของชาวอีสาน เช่น บุญมหาชาติ บุญบั้งไฟ รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ และยกย่องผู้สูงอายุดีเด่นด้วย

๖) การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาครอบครัว ผู้สูงอายุตามหลักเกณฑ์ที่ประสบปัญหาครอบครัว จะได้รับการช่วยเหลือตามสภาพปัญหาความต้องการ

๗) การช่วยเหลือด้านอาหารและเครื่องนุ่งห่มผู้สูงอายุตามหลักเกณฑ์ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ในเรื่องอาหาร และ/หรือเครื่องนุ่งห่ม จะได้รับการช่วยเหลือเป็นเงิน เป็นสิ่งของ ไม่เกินครั้งละ ๒,๐๐๐ บาท ไม่เกิน ๓ ครั้งต่อคนต่อปี

๘) การช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุซึ่งมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ ถูกทอดทิ้งขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นต้นไป รัฐบาลได้จัดสวัสดิการเงินเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป และไม่ได้รับเงินสวัสดิการประจำจากรัฐจะได้รับเบี้ยยังชีพตลอดชีวิตคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือน ขอรับบริการได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในปัจจุบัน

ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ให้ความสำคัญผู้สูงอายุ โดยรวมคือ

๑) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือปัจจัย ๔ และการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความสุขในบ้านปลายของชีวิต

๒) ด้านจิตใจ ได้รับความอบอุ่น คือสนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวในวันสำคัญ ร่วมกิจกรรมอบรมด้านจิตใจ เช่นสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลขามใหญ่ เป็นต้น

๔.๓.๕ ให้เกียรติและคุ้มครองเด็กและสตรี (คุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี)

สตรีมีความหมายว่าผู้หญิง, ผู้หญิงที่มีอายุเยาว์วัย หรือผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ส่วนกุลสตรีแปลโดยศัพท์แล้ว คือผู้หญิงที่มีชาติตระกูลดี โดยเฉพาะคำว่า กุล (อ่านว่ากฺลฺ) ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ให้ความหมายในภาษาบาลีว่าครอบครัว หรือ วงศ์ตระกูล แต่ศัพท์เดิมหมายถึง หมู่พวก กลุ่ม^{๒๐} ในพุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายธรรมมีใช้คำว่า “กุลธรรม” คือหลักความประพฤติประจำตระกูล เผ่าชน หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ^{๒๑} ซึ่งภาษาปัจจุบันใช้คำว่าจรรยาบรรณแทน ดังนั้น เมื่อเรารวมแปลศัพท์นี้ก็คือ ผู้หญิงที่มีตระกูลดี หรือผู้ที่อยู่ในวงศ์ตระกูลที่มีศีลธรรม จริยธรรม แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของความเป็นหญิงที่จะต้องเป็นไปตามค่านิยมของสังคม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และมาตรา ๘๐ บัญญัติว่า รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย จากผลของบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้นพบว่าชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันทุกๆ บริบทของสังคม แต่อย่างไรก็ตาม สตรี หรือผู้หญิงมักจะถูกมองข้ามจากบุรุษว่าเป็นเพศอ่อนแอ และถูกลดปริมาณด้านสิทธิเสรีภาพจากสังคมนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ถึงแม้ว่าสตรีพยายามเรียกร้องสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียมกันในรูปแบบต่างๆ ก็ตาม จากตัวเลขการใช้ความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก พบว่า

๑) จำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงปี ๒๕๕๐ มีจำนวน ๙,๕๗๙ คน และ ๘,๑๗๒ ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จำนวนสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงที่มาใช้บริการที่ศูนย์พึ่งได้ ปี ๒๕๕๑ จำนวนตามประเภทของการกระทำความรุนแรง ลำดับที่ ๑ ได้แก่ ทางกาย จำนวน ๙,๐๒๘ ราย รองลงมา ทางเพศ จำนวน ๒,๓๖๓ ราย

๒) ร้อยละ ๔๐ ของวัยรุ่นหญิงเคยเสียตัวในช่วงวัยรุ่น และพฤติกรรมของวัยรุ่นของกรุงเทพมหานคร อายุ ๑๕ – ๒๕ พบว่าส่วนใหญ่วัยรุ่นชาย อายุ ๑๗ – ๑๘ ปี ร้อยละ ๕๑ และหญิงร้อยละ ๓๓ เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้ว ๒.๕ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อัตรา

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒๙.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๓.

มารดาอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก ร้อยละ ๑๐.๔ ในปี ๒๕๔๓ เป็นร้อยละ ๑๕.๕ ในปี ๒๕๕๑ ๒.๖ การตั้งครรถ์นอกสมรส และการทำแท้ง

๓) จากรายงานเครือข่ายผู้หญิงกับสุขภาพชี้ให้เห็นว่ามีการทำแท้งประมาณปีละ ๓๐๐, ๐๐๐ ราย และทำด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง^{๒๒}

จากตัวเลขข้างดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานข้อมูลแลตวชีวัดด้านความรุนแรงในผู้หญิงและเด็กผู้หญิง^{๒๓} ซึ่งพบว่าความรุนแรงระหว่างสามี ภรรยาเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องภายในครอบครัวที่บุคคลอื่นไม่ควรยุ่งเกี่ยว รวมถึงการอบรมสั่งสอนว่าไม่ควรนำเรื่องภายในครอบครัวไปบอกให้คนอื่นรู้ จึงทำให้ผู้หญิงรู้สึกอับอายและไม่กล้าบอกใคร ผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายมักถูกกล่าวโทษว่า ประพฤติตัวไม่ดี บกพร่องต่อหน้าที่ภรรยาและแม่บ้าน แต่ข้อเท็จจริงพบว่า ผู้หญิงจำนวนมากที่ถูกทำร้ายเป็นเพราะสามีติดสุรา สารเสพติด มีหญิงอื่น ไม่รับผิดชอบครอบครัว ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในครอบครัวทำให้เกิดการบาดเจ็บ พิการและเสียชีวิตได้เช่นเดียวกับการถูกทำร้ายจากบุคคลอื่น และความรุนแรงในครอบครัวอาจเป็นสาเหตุของปัญหาสังคมได้

สตรีสมรสที่มีอายุ ๑๕ – ๔๙ ปี ถูกสามีทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ ทุกวัน ๒ – ๓ ครั้งต่อสัปดาห์ นานๆ ครั้ง จากสาเหตุต่างๆ ได้แก่ เมาสุรา/แอลกอฮอล์ ปัญหาเศรษฐกิจ เล่นการพนัน จากการทำงาน จากพี่น้อง/เพื่อน จากการมีภรรยาน้อย จากพฤติกรรมส่วนตัวที่ไม่เหมาะสม

จากการสำรวจในปี ๒๕๔๙ พบว่าสตรีสมรสที่มีอายุระหว่าง ๑๕ – ๔๙ ปี ถูกสามีทำร้ายร่างกายหรือจิตใจในรอบเดือนที่แล้วจำนวนกว่า ๑ ล้านคน หรือร้อยละ ๘.๖ ในกรุงเทพมหานครมีอัตราสตรีสมรสถูกทำร้ายสูงสุด และสตรีที่ถูกทำร้ายส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย สำหรับข้อมูลในปี ๒๕๕๒ สำรวจเฉพาะสตรีที่ถูกทำร้ายร่างกายในรอบปีที่ผ่านมาพบว่า สตรีที่ถูกทำร้ายร่างกายมีจำนวน ๓๖๕, ๒๓๐ คน หรือร้อยละ ๒.๙ ในภาคเหนือมีจำนวนสตรีสมรสถูกทำร้ายร่างกายมากที่สุด และสตรีที่ถูกทำร้ายส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยเช่นเดียวกัน^{๒๔}

จำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงโดยบุคคลประเภทต่างๆ (ศูนย์พึ่งได้) ความรุนแรงเกิดขึ้นได้ทั้งจากบุคคลใกล้ชิดและบุคคลอื่น แต่ส่วนใหญ่ผู้หญิงและเด็ก ถูกกระทำความรุนแรง

^{๒๒} สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, รายงานสถานการณ์ครอบครัว, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.women-family.go.th/wofa/modules/website/upload/article/38c9b51761f1cbb0b31d95ce2d938707.pdf> [๒๗ กันยายน ๒๕๕๕]

^{๒๓} สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, รายงานข้อมูลแลตวชีวัดด้านความรุนแรงในผู้หญิงและเด็กผู้หญิง, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (โครงการภายใต้การสนับสนุนของ UNDP : ประเทศไทย), ๒๕๕๔), หน้า ๕๙ – ๖๒.

^{๒๔} สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, รายงานข้อมูลแลตวชีวัดด้านความรุนแรงในผู้หญิงและเด็กผู้หญิง, หน้า ๖๔.

โดยบุคคลใกล้ชิดมากกว่าคนแปลกหน้า สาเหตุสำคัญเกิดขึ้นจากทัศนคติความเชื่อของผู้กระทำที่มักเป็นผู้ชายถือว่ามีความเหนือกว่า หรือเชื่อว่าความรุนแรงเป็นการแก้ปัญหา หรือถูกปลุกฝังเลียนแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่เด็ก ความรุนแรงจะมากขึ้นเมื่อมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือใช้ยาเสพติดร่วมด้วย ขณะนี้มี พ.ร.บ. คຸ້ມครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นเครื่องมือในการคຸ້ມครองผู้ถูกระทำรุนแรง โดยไม่เน้นการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำ เนื่องจากเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ส่วนความรุนแรงต่อเด็กใช้ พ.ร.บ. คຸ້ມครองเด็ก พ.ศ.๒๕๕๖ พิจารณา สำหรับความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดจากบุคคลอื่น มักเป็นความรุนแรงเพื่อการประสังค์ทรัพย์ การข่มขืน การล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งใช้กฎหมายอาญาพิจารณาความผิด^{๒๕}

ปี ๒๕๕๑ – ๒๕๕๒ เด็กถูกระทำรุนแรงโดยแฟนมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเกิดจากเพื่อน อันดับสามเกิดจากคนไม่รู้จักหรือจากคนแปลกหน้า ในขณะที่ผู้หญิงถูกระทำรุนแรงจากสามีสูงที่สุด รองลงมา คือ จากแฟน และอันดับสามเกิดจากคนไม่รู้จักหรือจากคนแปลกหน้าเช่นกัน โดยในปี ๒๕๕๒ พบว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงร้อยละ ๔๘.๑๐ เกิดจากการกระทำของสามี ร้อยละ ๑๓.๕๔ เกิดจากแฟน ร้อยละ ๑๑.๘๖ เกิดจากจากคนไม่รู้จักหรือจากคนแปลกหน้า นอกจากนั้นเกิดจากเพื่อน พี่น้อง/ญาติ และเพื่อนบ้านตามลำดับ^{๒๖}

สตรีสมรสครั้งแรกมากที่สุดเมื่ออายุ ๑๕ – ๑๙ ปี ร้อยละ ๓๙ – ๔๐ รองลงมา เป็นสตรีอายุ ๒๐ – ๒๔ ปี ร้อยละ ๓๗ – ๓๘ และประมาณร้อยละ ๑.๑ – ๑.๒ สมรสครั้งแรกเมื่ออายุต่ำกว่า ๑๕ ปี สตรีที่อยู่นอกเขตเทศบาลจะสมรสเมื่ออายุน้อย หรือสมรสเร็วกว่าสตรีที่อยู่ในเขตเทศบาล โดยสตรีในภาคเหนือมีอัตราการสมรสเมื่ออายุต่ำกว่า ๑๕ ปีมากที่สุด การตั้งครรภ์ของมารดาอายุน้อยส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ไม่มีการเตรียมความพร้อมที่จะเป็นมารดา ไม่มีความรู้ในการดูแลตนเองระหว่างตั้งครรภ์และการเลี้ยงดูบุตร มีความเสี่ยงต่อภาวะการตั้งครรภ์ และการคลอดที่ทำให้เด็กที่เกิดมาพิการ หรือเสียชีวิต นอกจากนี้ การมีบุตรตั้งแต่อายุน้อย ทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา การมีงานทำ และโอกาสทางสังคมอื่นๆ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทั้งมารดาและบุตรมารดาอายุน้อย สตรีที่มีบุตรเมื่ออายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก ๑๑๒, ๕๐๙ คน หรือ ๔๙.๗ ต่อหญิงอายุ ๑๕- ๑๙ ปี ๑,๐๐๐ คน ในปี ๒๕๔๙ เป็นจำนวน ๑๑๙,๘๒๘ คน หรือ ๕๑.๑ ต่อหญิงอายุ ๑๕ – ๑๙ ปี ๑,๐๐๐ คน ในปี ๒๕๕๒ แม้ว่าจำนวนมารดาอายุน้อยจะ

^{๒๕} สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, รายงานข้อมูลแลตัวชี้วัดด้านความรุนแรงในผู้หญิงและเด็กผู้หญิง, หน้า ๗๐ – ๗๓.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

เพิ่มขึ้นแต่เพิ่มขึ้นในอัตราลดลง จากการเพิ่มขึ้นมากถึง ๓,๕๗๗ คน หรือร้อยละ ๓.๑๘ ในปี ๒๕๕๐ ลดลงเหลือ ๙๐๗ คน หรือร้อยละ ๐.๗๖ ในปี ๒๕๕๒^{๒๗}

จากการกล่าวถึงภาพรวมข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าสตรีถูกกระทำความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นการละเมิดต่อสิทธิเบื้องต้นของความเป็นสตรี ก็เช่นเดียวกันกับการให้ไม่เกียรติ และคุ้มครองสตรีในฐานะเป็นสมาชิกในสังคม เป็นการขัดต่อหลักอุปถัมภ์ธรรมข้อที่ ๕ อย่างไรก็ดี เทศบาลตำบลขามใหญ่ จัดได้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความสำคัญต่อบทบาท หน้าที่ สิทธิเสรีภาพและการสนับสนุนส่งเสริมอาชีพให้สตรี ดังจากบทสัมภาษณ์นักพัฒนาชุมชนว่า “เทศบาลตำบลขามใหญ่ให้ความสำคัญต่อเด็กและสตรีทุกๆ รูปแบบ ทั้งป้องกันการใช้ยาเสพติด การล่วงละเมิดทางเพศ ก่อตั้งครรภ์ในวัยอันไม่พร้อม การทำแท้ง และการส่งเสริมอาชีพแก่สตรีและเยาวชน นอกจากนี้มีการจัดอบรมสมาชิกในชุมชนให้เข้าวัดปฏิบัติธรรม และอบรมต่างๆ ตามโครงการของเทศบาลตำบลของเรา เพราะเหตุนี้ จึงไม่ค่อยมีเหตุการณ์ด้านลบต่อสตรี มีความรู้ความสามารถหลายๆ ด้านในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับ และก็มีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร และการปกครองเพิ่มขึ้น”^{๒๘} ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์สมาชิกสภาเทศบาลตำบลขามใหญ่ว่า “เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้จัดอบรมเรื่องสิทธิเสรีภาพชายหญิง การให้คำแนะนำเกี่ยวกับเด็ก และสตรี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ การค้ามนุษย์ นอกจากนี้คือมีการจัดตั้งกองทุนสตรี”^{๒๙} ส่วนประธานสภาเทศบาลตำบลขามใหญ่กล่าวว่า “ช่วยเหลือและส่งเสริมสุขภาพชุมชน ที่สำคัญคือเด็กและสตรีทางด้านกายภาพและจิตภาพโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ”^{๓๐}

นอกจากสัมภาษณ์กับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลขามใหญ่แล้ว ผู้วิจัยได้ไปสอบถามประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลขามใหญ่เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลข้างต้น แต่ผลที่ได้รับมาคือไม่แตกต่างกันเท่าไรนัก ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือการละเมิดสิทธิเสรีภาพต่อสตรีในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ เนื่องจากเทศบาลตำบลขามใหญ่อยู่ใกล้ชุมชนเมืองอุบลราชธานี มากด้วยสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมีผู้ที่มากด้วยความรู้ความสามารถหลากหลายสาขาอาชีพ และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยศาสนสถานคือมีทั้งวัดป่าและวัดบ้าน ทำให้ผู้คนเหล่านั้น รู้จักการปฏิบัติต่อกัน ที่สำคัญคือการใช้เกียรติต่อกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับข้อมูลจากการลงพื้นที่ว่า แต่ละชุมชนมีแกนนำอาสาสมัครเยาวชนสตรี อาสาสมัครหมู่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่

^{๒๗} สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, รายงานข้อมูลแลตัวชี้วัดด้านความรุนแรงในผู้หญิงและเด็กผู้หญิง, หน้า ๗๗ – ๗๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางสุกฤตา ปากหวาน, นักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลขามใหญ่, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางบุญหนา คณาวรรณ, สมาชิกสภาเทศบาลตำบลขามใหญ่, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางสุตารัตน์ วามะสิงห์, ประธานสภาเทศบาลตำบลขามใหญ่, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

ในการดูแลเด็ก และสตรี การให้คำปรึกษา หากมีการใช้ความรุนแรงต่อสตรี หรือสตรีที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ มีการข่มขืน ถูกกระทำชำเรา ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น โดยอาสาสมัครทั้งนี้ ได้รับการอบรมจากหน่วยงานศาสนา และองค์กรภาคีรัฐ^{๓๑}

จากการกล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า เทศบาลตำบลขามใหญ่ให้ความสำคัญต่อเด็กและสตรี เช่น

๑) สนับสนุนโครงการ กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของสตรี เพื่อให้สตรีมีศักยภาพ มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีความรู้ มีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร และการปกครองเพิ่มขึ้น เช่น การอบรมให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเสริมสร้างศักยภาพและทักษะแก่สตรีทุกครอบครัว การจัดกิจกรรมวันสำคัญของสตรี เป็นต้น

๒) สนับสนุนโครงการ กิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพและทักษะแก่สตรี เพื่อให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหาร และการปกครองเพิ่มมากขึ้น เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านการเมืองท้องถิ่นแก่สตรี การจัดอบรมให้ความรู้เรื่องบทบาทหญิงชาย แก่สตรี การจัดอบรมให้ความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสตรี การจัดกิจกรรมวันสำคัญของสตรี การอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำแก่สตรี เป็นต้น

เมื่อศึกษาวิเคราะห์หลักอปฺริหานิยธรรมข้อที่ ๕ ที่ว่าด้วยการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี กุลสตรีมิให้มีการข่มเหงรังแก เป็นการให้สิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงในฐานะเป็นมนุษย์ และเป็นสมาชิกในสังคม ได้นำมาใช้เป็นบรรทัดฐานไม่ให้ใช้ความรุนแรง ข่มเหงรังแก หรือล่วงละเมิดต่อเด็กและสตรี

ตามทัศนะพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ผู้หญิงภายใต้พระพุทธศาสนามีอิสระและพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ พวกเขาพากเพียรให้ได้บรรลุนิพพาน ลักษณะนี้เป็นลักษณะทั่วไปของสังคมทางศาสนาของอินเดีย และพระพุทธศาสนาก็ไม่มีข้อยกเว้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงประกาศพระสัทธรรมแก่ประชาชนทั้งชายและหญิงโดยทั่วไป^{๓๒}

ในปัจจุบัน ผู้หญิงมีฐานะทัดเทียมกับผู้ชายในการทำงานหลายด้าน ผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิทัดเทียมกันในการศึกษาทั้งในระดับโรงเรียนและระดับมหาวิทยาลัย ภายในครอบครัวของผู้หญิงก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป โดยเฉพาะผู้หญิงในสังคมปัจจุบันมีความรู้ความสามารถหลายๆ ด้าน และ

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสมลักษณ์ แฝงพงษ์, กรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำหมู่บ้านหนองมะนาว, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๒} ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, **มรดกสตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สารมวชนจำกัด, ๒๕๒๘), หน้า ๑.

สามารถดำรงตำแหน่งต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น เป็นนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการ และผู้จัดการในองค์กรเอกชน ตามความเชื่อของพระพุทธศาสนานั้นถือว่า มารดาเป็นพระพรหมของบุตรด้วย ความเชื่อดังกล่าวก็เป็นการช่วยยกฐานะความเท่าเทียมของผู้หญิง กับผู้ชายเพิ่มขึ้นเช่นกัน^{๓๓}

ผู้หญิงในสมัยพระพุทธกาลหรือในสมัยปัจจุบันถือว่ามิมีบทบาทเท่าเทียมกับผู้ชายในการ นับถือศาสนา การบำเพ็ญกุศลผลบุญ ตลอดจนการปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น เมื่อผู้หญิงมีสิทธิเท่า เทียมกับผู้ชายทุกอย่าง ผู้หญิงก็มีสิทธิที่จะบรรลุธรรมได้ ตามความรู้ความสามารถที่ตนปฏิบัติเพราะ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความจริง สามารถพิสูจน์ได้ทุกคนไม่ว่าเป็นผู้หญิงหรือชาย เด็กหรือ ผู้ใหญ่

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาถือว่าสตรีและบุรุษมีหน้าที่และบทบาทแตกต่างกันไป ตามธรรมชาติ เช่น สตรีมีหน้าที่และบทบาทในการเป็นภรรยาที่ดี เป็นมารดา เป็นอุบาสิกา ใน ขณะเดียวกันบุรุษก็มีหน้าที่และบทบาทในการเป็นสามีที่ดี เป็นบิดา และเป็นอุบาสกของพระศาสนา ทั้งสตรีและบุรุษต่างก็สามารถบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม พระศาสนา และประเทศชาติได้เท่าเทียมกัน ด้วยสถานภาพแห่งหน้าที่และบทบาทของตน

ดังนั้น เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อหลักอปริหานิยธรรมข้อที่ ๕ คือให้สิทธิเท่าเทียมกันระหว่างบุคคลทั้งสองเพศคือชายกับหญิง การให้เกียรติสตรี และคุ้มครองเด็ก และสตรีจากการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือการใช้ความรุนแรงหรือละเมิดต่อเด็กและสตรี เปรียบเสมือนกับการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมข้อนี้ในการบริหารจัดการในองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นนั่นเอง

๔.๓.๖ เคารพ นับถือ สักการบูชาเจดีย์ หรือ ศาสนสถาน (เคารพสถานที่)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เจดีย์” หมายถึงสิ่งที่เป็นรูปคล้ายลอมฟางมียอดแหลมบรรจุสิ่งที่นับถือ มีพระธาตุเป็นต้น^{๓๔} พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้คำนิยามของเจดีย์ว่า “เป็นที่เคารพนับถือของบุคคล สถานที่หรือวัตถุ ที่ควรเคารพบูชา, เจดีย์ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้ามี ๔ อย่างคือ

- ๑) ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
- ๒) บริโภคเจดีย์ คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย
- ๓) พระธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือพุทธพจน์
- ๔) อุทเทสิกเจดีย์คือพระพุทธรูป”

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวศิริดาร หอมหวาน, เยาวชนบ้านหนองไผ่, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๓๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๑๘.

ในทางด้านศิลปกรรมไทยหมายถึงสิ่งที่ก่อเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือ เช่น พระธาตุ และอัฐิบรรพบุรุษ เป็นต้น^{๓๕}

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ให้ความหมายว่า “เจดีย์หมายถึงสถูปอันเป็นสิ่งก่อสร้างซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุสิ่งควรบูชามีกระดูกแห่งบุคคลที่นับถือ เป็นต้น นี่เป็นความหมายของคำว่าเจดีย์ ซึ่งเข้าใจกันโดยทั่วไป เจดีย์ก็คือสถูป สถูปก็คือเจดีย์ ใช้แทนกันได้ แต่เจดีย์ยังมีความหมายอื่นอีกก็ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร ต้นไม้ ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ต้นโพธิ์ เพราะฉะนั้นสิ่งก่อสร้างซึ่งมีลักษณะเป็นที่ระลึกอันศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นที่เคารพนับถือก็เรียกว่าเจดีย์ได้ทั้งนั้น ถือได้ว่าเจดีย์มีความหมายกว้างกว่าสถูป เจดีย์แบ่งออกเป็น ๔ จำพวก คือ

๑) ธาตุเจดีย์ หมายถึงสิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระธาตุไว้

๒) บริโภคเจดีย์ หมายถึงพระเจดีย์ ซึ่งบรรจุของใช้อันเนื่องด้วยพระพุทธเจ้า มีบาตรและจีวร เป็นต้น และยังหมายความไปถึง สังฆนิยสถานด้วย

๓) ธรรมเจดีย์ หมายถึงพระเจดีย์ซึ่งบรรจุหรือจารึกพระธรรมของพระพุทธเจ้า

๔) อุเทสิกเจดีย์ หมายถึงเจดีย์ซึ่งสร้างขึ้นเป็นที่บรรจุพระพุทธรูป หรือองค์พระพุทธรูปเอง และรอยพระพุทธรูปด้วย”^{๓๖}

สันติ เล็กสุขุม ได้ให้ความหมายและอธิบายถึงลักษณะของสถูปเจดีย์ไว้ว่า “พระเจดีย์ หรือเรียกสั้นๆ ว่า เจดีย์ มี ๔ ประเภท คือ ๑) ธาตุเจดีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า ของพระมหากษัตริย์ จักรพรรดิ ๒) บริโภคเจดีย์ หมายถึง สังฆนิยสถานอันเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยประทับ เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ๓) ธรรมเจดีย์ หมายถึงคณาแสดงพระอริยสัจ หรือคัมภีร์ในพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ๔) อุเทสิกเจดีย์ คือของที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศต่อ พระพุทธเจ้าไม่กำหนดจะต้องทำเป็นอย่างไร การที่เจดีย์มีความหมายครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ดังที่กล่าวข้างต้น จึงพ้องกับความหมายของคำว่าสถูปที่บ่งถึงสิ่งก่อสร้างเหนือหลุมฝังศพ หรือ สร้างเพื่อบรรจุอัฐิธาตุด้วยเหตุนี้สถูปจึงใช้แทนเจดีย์”^{๓๗}

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๗๒.

^{๓๖} สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระพุทธเจดีย์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^{๓๗} สันติ เล็กสุขุม, **เจดีย์ ความเป็นมาและศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิชเนศ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ^{๓๘} ได้ให้ความหมายเจตีย์ในความหมายกว้างๆ ว่า “เจตีย์ ในยุคดั้งเดิมมีนัยกว้างขวางครอบคลุมสิ่งที่ควรเคารพ นับถือ บูชาหลายอย่างดังที่กล่าวแล้ว โดยสรุปมี ๔ ประเภท

๑) ธาตุเจตีย์ สิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า พระเจ้าจักรพรรดิ

๒) บริโภคเจตีย์ สังฆนียสถาน อันเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน หรือที่เรียกว่าสังฆนียสถาน ๔ ตำบล

๓) ธรรมเจตีย์ ข้อความที่วาดด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำ ประโยคทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

๔) อุเทศิกเจตีย์ สิ่งของที่สร้างขึ้นอุทิศพระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า ไม่กำหนดว่าจะเป็นอะไร เช่น พระแท่นวัชรอาสน์ที่เจตีย์ศรีมหาโพธิ์พุทธคยา พระพุทธรูป โดยนัยนี้จะเห็นว่า “เจตีย์” มีความหมายกว้างครอบคลุมสิ่งที่ควรบูชาสักการทุกอย่าง ไม่ได้หมายถึงสถูปอย่างเดียว เจตีย์ที่มีความหมายเดียวกันกับ “สถูป” คือ ธาตุเจตีย์ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมธาตุ หรืออัฐิธาตุ ต่อไปนี้จะกล่าวถึงเฉพาะเจตีย์ประเภทที่ ๑ คือ ธาตุเจตีย์เท่านั้น (ซึ่งอาจจะใช้คำว่า เจตีย์, สถูป, พระธาตุ, พระบรมธาตุ, หรือพระปรารค์ แล้วแต่กรณี)

จากการกล่าวความหมายข้างต้น เราสรุปได้ว่าเจตีย์หมายถึงสิ่งที่ควรเคารพบูชาสักการทุกอย่าง รวมไปถึงศาสนสถาน ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยนับแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญคือต่อต้านประวัติศาสตร์ ศาสนพิธี ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี บุคคลและวัตถุที่เกี่ยวข้อง และด้านจิตใจ พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ ได้ให้ความสำคัญเจตีย์ว่า “เป็นสัญลักษณ์ด้านศาสนา และบ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ ถึงแม้จะเป็นหิน ปูน ทราย อิฐ แต่เมื่อก่อตัวเป็นเจตีย์แล้วกลับให้ความรู้สึกที่ไม่ธรรมดาเหมือนกับพระพุทธรูป” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในเชิงศาสนาทั้งหมด บางกรณีจิตใจของคนในชุมชนแตกสลายไร้ความสามัคคี ไม่รู้จะเอาอะไรเป็นศูนย์รวมจิตใจ ก็สร้างเจตีย์ขึ้นมาเป็นศูนย์รวมจิตใจ บางกรณีชุมชนไม่มีแดนศักดิ์สิทธิ์เป็นที่บูชาสักการ เพราะอยู่ไกลวัด หรือในวัดมีแต่พระสงฆ์ สามเณร ซึ่งก็เป็นที่เคารพสักการได้ในฐานะเป็นปูชนียบุคคล คือเป็นบุคคลมีชีวิตจิตใจเหมือนกัน ไม่เหมือนกับเจตีย์ กราบไหว้บูชาพระสงฆ์ สามเณรกับการกราบไหว้บูชาเจตีย์ ย่อมให้ความรู้สึกแก่คนกราบไหว้บูชาต่างกัน พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ ยังให้

^{๓๘} พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, *เจตีย์ในพระพุทธศาสนา*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา

ความสำคัญต่อจิตใจอีกว่า จุดเด่นของเจดีย์คือเป็นที่รวมพลังศรัทธา รวมพลังจิตใจ รวมพลังศักดิ์สิทธิ์ เจดีย์ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ดีที่สุดของสังคมไทย ยังจะต้องมีการสร้างต่อเนื่องไม่ขาดสาย วัดที่มีคนหลังไปรวมกันกราบไหว้บูชาไม่ขาดสายนั้น ล้วนมีเจดีย์เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยสรุปแล้ว เจดีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่กับสังคมไทย เป็นศูนย์รวมแห่งคุณความดีหลายอย่าง เช่น เป็นสถานที่บรรจุอัฐิของบรรพบุรุษ เป็นการแสดงออกซึ่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม และเป็นที่รวมพลังศรัทธา^{๓๙}

จากการกล่าวความสำคัญของเจดีย์หรือศาสนสถานดังกล่าว เทศบาลตำบลขามใหญ่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งและมีส่วนร่วมในการปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในรูปแบบต่างๆ เช่น ช่วยจัดหางบประมาณ ด้วยการจัดทำผ้าป่า การมีส่วนร่วมในศาสนพิธีในวันสำคัญของศาสนาต่างๆ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เทศบาลแต่ละคนก็ได้บริจาคทำบุญเพื่อก่อสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาปฏิบัติธรรม พิพิธภัณฑ์อัฐบริขาร รูปเหมือน พระเถระ ในเขตตำบลขามใหญ่ และอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนสถาน เช่น ศาลปูตาประจำหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าแผนพัฒนาวัดไม่มีอยู่ในแผนพัฒนาของเทศบาลก็ตาม พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๕๒) มาตราที่ ๕๑ กล่าวว่าภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลอาจจัดทำกิจกรรมใด ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้ ข้อที่ (๔) ว่า “ให้มีสุสานและฌาปนสถาน”^{๔๐} ถึงแม้ว่าความหมายสถานทั้งสองแห่งนี้ดูเหมือนว่าห่างจากความหมายของเจดีย์ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับศาสนสถานที่สำคัญคือวัดวาอาราม ในความรู้สึกลึกๆ แล้วผู้บริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ก็เช่นเดียวกันกับพุทธศาสนิกชนที่อยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลตำบลขามใหญ่เลื่อมใส และเคารพนับถือพระพุทธศาสนา เพราะเหตุดังนั้น จึงให้ความสำคัญบำรุงพระสงฆ์ สามเณรด้วยปัจจัยสี่ กระทั่งร่วมคิดร่วมก่อสร้างหรือซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานต่างๆ ทั้งนี้ เนื่องจากพระเจดีย์ หรือ ศาสนสถาน รวมไปถึง ศาสนบุคคล และศาสนธรรมล้วนแต่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ เป็นเครื่องหมายแห่งความดี เป็นที่รวมพลังศรัทธา และจิตวิญญาณ

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ข้อมูลทั้งจากผู้บริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ เจ้าคณะตำบล และพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลขามใหญ่เป็นอย่างมาก ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิต และบริบทสังคม โดยรวมแล้ว ก็คือวัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมทางบ้านเมือง ทุกกิจกรรมจะใช้ศาสนสถานแห่งนี้ โดยผู้ที่มาร่วมกิจกรรมให้ความเคารพต่อศาสนสถานศาสนวัตถุ ก็เป็นเช่นเดียวกันกับหลักธรรมคำสอนโดยการกราบไหว้ และสวดมนต์ก่อนจะทำกิจกรรมอื่นๆ ซึ่ง

^{๓๙} พระมหาสมจินต์ สมมาบุญโญ, เรื่องเดียวกัน, (ออนไลน์).

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๕๒), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา), หน้า ๑๘.

ประเด็นนี้เองบ่งชี้ให้เห็นถึงเครื่องหมายของเจตีย์ หรือศาสนสถานว่าเป็นเครื่องหมายแห่ง “ความดีรวมพลังศรัทธา และจิตวิญญาณ” ของพุทธศาสนิกชน^{๔๑}

๔.๓.๗ การจัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่ผู้ปฏิบัติธรรม (การอภิบาลคนดี)

การจัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่ผู้ปฏิบัติธรรม ในที่นี้หมายถึงพระภิกษุ สามเณร และผู้แสวงบุญทั้งหลายมีทั้งอุบาสก อุบาสิกา หรือประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นผู้มากด้วยคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้จำกัดขอบเขตการให้นิยามว่า “หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป โดยตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ หรือผู้แสวงบุญทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก”^{๔๒}

พระศรีวิสุทธิโกศล กิตติวฑฺฒโน (กิตติวัฒน์ พลวัน) กล่าวว่า “เป็นการตั้งสติไว้ในใจว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลตั้งงามที่ยังไม่มาพึงมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก หมายถึงเหล่าภิกษุผู้ปรารถนาจะให้เพื่อนสหพรหมจารีมาพึงมีศรัทธา ทำการต้อนรับเป็นต้น แก่ผู้ที่มาถึง จัดเสนาสนะให้ พาไปภิกขาจาร บรรเทาความสงสัย ได้ฟังธรรมอันไพเราะ เมื่อเป็นเช่นนี้ กิตติศัพท์ย่อมจรไปทำให้ภิกษุที่ยังไม่มาก็ประสงค์จะมา ที่มาแล้วก็มีการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก”^{๔๓}

จากการกล่าวข้างต้น ทำให้เราได้เข้าใจความสำคัญของผู้ที่มากด้วยคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมว่ามีความสำคัญมากน้อยอย่างไร ปัจจุบันนี้ สังคมเต็มไปด้วยความขัดแย้งซึ่งผลประโยชน์ และมักก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคม ดังนั้น เพื่อหาแนวทางป้องกัน และแก้ปัญหาให้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด คือส่งเสริมผู้ที่มากด้วยหลักศีลธรรม และจริยธรรม หากเป็นพระสงฆ์ สามเณร หรือ ผู้แสวงบุญทั้งหลายโดยกุศลเจตนาปรารถนาดีคืออำนวยความสะดวกให้ท่านเหล่านั้นด้วยความอารักขา คุ่มครอง ให้ความเอื้อเฟื้อ โอบอ้อมอารี ไม่หวงที่อยู่ หรือปัจจัยสี่ เป็นต้น

ส่วนผู้ที่แสวงบุญทั้งหลาย ท่านจะไม่ต้องห่วง หรือมีความกังวลใจ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยสี่ หรือ ความปลอดภัยต่างๆ ท่านมีแต่หันหน้าเข้าสู่ोरิยมรรค โดยการยกระดับจิตเข้าสู่วิปัสณากรรมฐาน ก็นอกุศลธรรมทั้งหลายไม่ให้เกิด แต่เจริญกุศลธรรมให้งอกงาม จนกว่าจะเห็นจริงซึ่งสังขธรรม เป็นต้น

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระวิวัฒน์ วิสุทฺโธ, เลขานุการเจ้าคณะตำบลขามใหญ่ เขต ๒, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔).

^{๔๓} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๓๓/๑๒๗.

วิธีคิดและหลักการของอภิธานิธรรมข้อที่ ๗ ดังที่ได้กล่าวมา เทศบาลตำบลขามใหญ่ ได้ให้ความสำคัญ สนับสนุนทั้งด้วยปัจจัยสี่ และความสะอาดต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์ สามเณร ผู้แสวงบุญมีความผาสุกในการปฏิบัติธรรม หรือพิธีกรรมทางศาสนา เช่น

๑) ตรวจสุขภาพพระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้แสวงบุญ โดยมีหน่วยงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขามใหญ่ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ตระหนักถึงสุขภาพของพระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ได้ออกตรวจสุขภาพ และให้คำแนะนำวิธีการดูแลสุขภาพ ที่ผ่านมา จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำเทศบาลตำบลขามใหญ่ และพระสงฆ์พบว่า พระสงฆ์มีภาวะไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคปอด หัวใจ และหลอดเลือดจำนวนมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากวิถีในการดำเนินชีวิตที่มีการบริโภคอาหารที่รับมาจากการถวายทานของญาติโยม ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อโรคเรื้อรัง และการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขที่ไม่สามารถปฏิบัติได้เหมือนคนทั่วไป ดังนั้น เทศบาลตำบลขามใหญ่จึงอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลือพระสงฆ์ สามเณร ให้ได้รับการดูแลเท่าที่ควร^{๔๔}

๒) เข้ามามีส่วนร่วมพิธีกรรมศาสนา ทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันทั่วไป เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลขามใหญ่ และตำรวจชุมชน ได้มีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ด้านปัจจัยสี่ การเป็นเจ้าภาพในงาน การจัดให้เจ้าหน้าที่มาประจำการ การจัดเจ้าหน้าที่มารักษาความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกจนกว่างานได้สำเร็จลุล่วง^{๔๕}

๓) การป้องกันการเกิดโรคระบาดในวัด จากการสัมภาษณ์ พบว่ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลขามใหญ่ ได้ดำเนินการพ่นหมอกควันกำจัดยุงลาย และใส่ทรายอะเบตทั้งในโรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็ก ที่ชุมชน และวัด เพื่อเป็นการป้องกันโรคไข้เลือดออก โดยเฉพาะวัดในเทศบาลตำบลแห่งนี้ มากด้วยวัดป่าซึ่งเป็นสำนักปฏิบัติธรรม จำเป็นอย่างยิ่งในการดูแล และการป้องกันโรคระบาดต่างๆ^{๔๖}

๔) สนับสนุนโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ทุกปีๆ พระสงฆ์ สามเณรในเขตปกครองเทศบาลตำบลขามใหญ่ได้จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อฝึกอบรมให้เยาวชน นักเรียนได้ตระหนักถึงศีลธรรมในพระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยโครงการนี้ ได้รับความช่วยเหลือจากเทศบาลตำบลขามใหญ่ ถึงแม้ว่าไม่มาก แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางสมลักษณ์ กาบยุบล ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหนองมะนาว, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรพัฒนวิธาน, เจ้าคณะตำบลขามใหญ่ เขต ๒, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูอุดมกิจวิมล, เจ้าคณะตำบลขามใหญ่ เขต ๑, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๕.

บ่งบอกให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบรมศีลธรรมเยาวชน นักเรียน เช่นเดียวกันกับกิจกรรมด้านศาสนาอื่น ๆ^{๔๗}

อย่างไรก็ตาม บางวัดในเขตเทศบาลตำบลขามใหญ่ยังประสบกับความไม่ปลอดภัย ดังกรณีที่เกิดขึ้นในวัดเขตตำบลขามใหญ่ จากการสัมภาษณ์พบว่า ทรัพย์สินของวัดถูกโจรกรรม และบางครั้ง มีผู้ไม่ประสงค์ดีต่อวัดเข้ามาสร้างความเดือดร้อนให้พระสงฆ์ สามเณร ซึ่งปัญหานี้ได้ทางเทศบาลไม่นิ่งนอนใจ ได้จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาช่วยสอดส่องดูแลมากขึ้น^{๔๘}

จากการศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารเทศบาลตำบลขามใหญ่ สรุปได้ว่า เป็นข้อคิดเตือนใจแก่ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กร ว่าควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร ที่สำคัญคือความสมัครสมานสามัคคี ในหน่วยงานย่อมบังเกิด ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่าความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญความเจริญในการพัฒนาองค์กร แต่หากมองในเชิงการเมืองแล้ว เป็นการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่มนุษย์

การบริหารหรือการปกครองทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอาณาจักร หรือฝ่ายศาสนจักร หากมีคุณธรรม ๗ ข้อ ที่ชื่อว่าอปริหานิยธรรมแล้ว ก็จะมีแต่ความเจริญ มีความสามัคคี เป็นปึกแผ่น แน่นหนา ศัตรูไม่สามารถทำลายได้ สังคมมีความพัฒนาก้าวหน้า และประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรศาสนการ, เจ้าอาวาสวัดด้ามพม่า, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระเชี่ยม อธิมุตโต, พระลูกวัดในตำบลขามใหญ่, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.